

TÜRKİYE - AB GÜMRÜK BİRLİĞİ ve ALTERNATİFLERİNİN STATİK ETKİLERİ

*Ferda HALICIOĞLU**

ABSTRACT

This study analyses the static effects of the Customs Union between Turkey and the European Union (abbreviated as CUTEU) and its alternatives from the partial equilibrium view.

The first section of this study outlines the main economic effects of a customs union as well as the main methods of estimating these effects.

The second section consists of an empirical model which aims to estimate the static effects of the CUTEU and its alternatives.

The last section of the study, analyses the economic rationale of the CUTEU and its alternatives.

GİRİŞ

Bu çalışmada, Türkiye - AB Gümrük Birliği'nin (TABGB) Türk ekonomisi üzerinde yaratacağı statik etkiler, karşılaştırmalı kısmi denge analizi içinde yapılarak TABGB'nin ekonomik rasyoneli olup olmadığı sorgulanacaktır.

Bunun için izlenecek çalışma yöntemi şöyle belirlenmiştir:

1. Bölümde, Gümrük Birliği'nin bir ekonomik entegrasyon biçimi olarak, statik etkilerinin neler olduğu ve de bunların ampirik olarak nasıl ölçüldüğü kısaca ortaya konacaktır.

2. Bölümde ise, TABGB ve alternatiflerinin statik etkilerini tahmin etmeye yönelik statik ampirik model analiz edilecektir.

3. Bölümde de model uygulamalarından elde edilen sonuçlar yorumlanacaktır.

BÖLÜM: I

GÜMRÜK BİRLİĞİ TEORİSİ VE ÖLÇME YÖNTEMLERİ

1.1. Gümrük Birliği Teorisine Kısa Bir Bakış

Ekonomik Entegrasyon Teorisi (EET), Klasik Dış Ticaret Okulunun (KTO) bir alt dalı olarak, 1960'lı yıllarda gelişmeye başlamıştır. EET'sinin temelinde ise, Gümrük Birliği Teorisi (GBT) vardır.¹

II. Dünya Savaşı sonrası, savaşan ülkeler arasındaki siyasal gerilimi azaltmak için ekonomik işbirliğine dayalı birbirlerine bağımlı ekonomiler teşvik edilmeye başlanmıştır. Ekonomik işbirliğinin teşvik edilmesindeki ekonomik rasyonel ise, KTO'nun önerdiği gibi; ülkeler arası dış ticaretin "karşılaştırmalı üstünlükler ilkesine" göre yapılmasıdır. "Karşılaştırmalı üstünlükler ilkesi" tarife ve

* Ar. Gör. Dr., İ.Ü. İktisat Fakültesi.

¹ Machlup (1977) sf. 1-15.

tarife benzeri engellerden arındırılmış bir dış ticaret ortamında, sadece emek ve sermaye verimliliğine dayanarak dış ticarete bulunmanın, ülkeler arası etkin kaynak dağılımı ve uzmanlaşmayı sağlayacağını, dolayısıyla da dünya refahının maksimize edilebileceğini öngörür.²

Dış ticaret önündeki, tarife ve tarife benzeri engellerin, ülkelerde etkin kaynak dağılımını bozarak, üretim rantlarını artırdığı, bunun sonucu olarak önce, üretim rantının çıktığı sektörde daha sonra da, bu sektörle ilişkide olan ikincil sektörlerde (emek, sermaye v.b.) etkin kaynak dağılımını bozduğu ileri sürülür. Dolayısıyla, tüketicinin refah düzeyi üretici rantları nedeniyle düşecektir. Tarifelerin ve benzerlerinin, üretim sektöründe yarattığı rant süreci sonunda, toplumsal refah azalışına yol açmaktadır.

II. Dünya Savaşı sonrası, dünya ekonomisinde görülen korumacılık eğiliminin önüne geçmek için GATT Örgütü, Gümrük Birliklerini, dünya ticaretinin serbestleşmesi için önemli ekonomik araçlardan biri olarak görmüştür.³ Buna karşın GBT sinin temelini atan J. Viner (1950) ise Gümrük Birliklerinin, ticaret yaratma etkileri yanında ticaret saptırma etkilerinin de olduğunu, sistematik olarak ortaya koymuştur.⁴ Viner sonrası, GBT daha da geliştirilmiştir.⁵ GBT'sinin statik ve dinamik etkilerinin geliştirilmesiyle de, EET'si ortaya çıkmıştır.⁶ EET'nin hiyerarşik sıralamasına göre, ekonomik entegrasyonlar 5'e ayrılır. i) Serbest Ticaret Bölgesi (STB), ii) Gümrük Birliği (GB), iii) Ortak Pazar, iv) Ekonomik Birlik, v) Tam entegrasyon. STB ve GB'de sadece ticarete konu olan mallar üzerindeki tarife ve tarife benzeri engeller elimine edilirken, Ortak Pazar ve üstü uygulamalarda aynı zamanda emek ve sermaye önündeki engeller de elimine edilir.⁷

STB'nin GB uygulamasından temel farklılığı, STB'de GB'de olduğu gibi bir Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) olmamasıdır. Bu nedenledir ki, GB ve STB uygulamalarının ekonomik etkileri OGT dışında aynı olacaktır.

GB'nin statik etkileri, OGT'nin neden olduğu Ticaret Yaratma (TY) ve Ticaret Saptırma (TS) etkilerine bağlı olarak ortaya çıkacaktır. OGT'nin neden olduğu TY etkisi ile yüksek maliyetli yerli üretim daha ucuz GB ortağının üretimi ile ikame edilir. Bu durumda, üretici rantı elimine edilir, ve tüketici refahında artış olur. Bu nedenle TY etkisi refah artırıcıdır. Buna karşın, OGT yüksek maliyetli GB ortağının, birlik dışındaki daha etkin üreticilere tercih edilmesine neden olabilir, bu durumda oluşan ticaret saptırma etkisi ise tüketicinin potansiyel refahını düşürür. Bu nedenle, TS etkisi refah düşürücüdür. Net etki ise TY'den TS'nin çıkarılmasıyla bulunur. Bu etki pozitif olduğu sürece GB toplumsal refahı artırır. OGT'nin büyüklüğü ise, GB'nin yasaklayıcı veya ticaret artırıcı nitelikte olup olmadığını belirler. Eğer OGT, GB öncesi tarifelerden daha küçük belirlenirse, bu durumda birlik dışı ülkeler lehine ticaret yaratma (dışsal ticaret yaratma) etkisi ve ticaret saptırma (dışsal ticaret saptırma) etkisi doğar. Dışsal Ticaret Yaratma (DTY) ve Dışsal Ticaret Saptırma (DTS) etkilerinin net etkisi pozitif olduğu sürece de GB toplumsal refah artışının sağlandığı bir ekonomik entegrasyon biçimi olacaktır.⁸ OGT'nin GB öncesi tarifelerden yüksek olması ise, TS etkisini artıracığı için, toplumsal refahta potansiyel azalışlar olacaktır.

1.2. GB'nin Ekonomik Etkilerini Ölçme Yöntemleri

GB'nin statik ve dinamik etkilerini ölçme yöntemleri literatürde oldukça geniş bir yer tutar.⁹

Özellikle, tarife indirimlerinin neden olduğu statik refah kazancını ölçmeye yönelik ampirik ölçüm metodları literatürde sıkça görülmektedir. Statik yöntemler, ex-post ve ex-ante olarak ikiye ayrılırlar. Ex-post yöntemde GB'nin olmadığı bir durumda, ithalat hacminde meydana gelen değişimin yarattığı statik etkiler, GB'nin olduğu gerçek durum ile karşılaştırılmalı olarak analiz edilir.¹⁰ Ex-ante yöntemde ise, bir GB sürecinde tarife indirimlerinin yarattığı ithalattaki değişimin meydana getirdiği statik etkiler tahmin edilmeye çalışılır.¹¹ Bu çalışmada kullanılacak statik analiz de ex-ante yöntem ile yapılacaktır. Çünkü bizim tahminlerimizde, 1996'da başlayan TABGB'nin statik etkilerini ölçmeye yöneliktir.

² Södersten (1988) chapter 1 ve chapter 2.

³ GATT'in 24. maddesinde yer alan ve GB'leri teşvik eden yorum için, bakınız El-Agraa (1990), sf. 15-17.

⁴ J. Viner (1950) "The Customs Unions Issue" isimli kitabı, El-Agraa (1990) ve Robson (1993)'e atfen.

⁵ GBT ile ilgili literatür araştırması, Krauss (1972), sf. 413-436'da geniş bir şekilde yapılmıştır.

⁶ EET'nin sistematik sınıflandırması için, bakınız Balassa (1961), sf. 1-15.

⁷ Daha ayrıntılı bilgi için, bakınız, El-Agraa (1990) bölüm 2 ve Dearden & McDonald (1994), sf. 5-7.

⁸ Bakınız Yannopoulos (1990), sf. 245.

⁹ Robson (1993), sf. 233-239.

¹⁰ Balkır ve Demirci (1989), sf. 161-172.

¹¹ Büyükaşkın (1975), sf. 42-49.

GB'nin dinamik etkilerini ölçmeye yönelik dinamik ölçme yöntemleri ise sadece, ex-ante yapılabilir. Buna karşın dinamik ölçme yöntemleri hem uygulama hem de yöntem olarak statik yöntemlere göre oldukça sınırlıdır.¹² Dinamik etkilerini ölçmeye yönelik çalışmalar genellikle direkt yabancı sermaye yatırımlarındaki değişme eğilimi ve kısmen de ölçek ekonomileri konusunda yoğunlaşmışlardır.¹³

BÖLÜM: II

TÜRKİYE - AB GÜMRÜK BİRLİĞİ VE ALTERNATİFLERİNİN STATİK ETKİLERİ

2.1. Ampirik Modellere Giriş

Türkiye - AB Gümrük Birliği'nin (TABGB) Türk ekonomisinde meydana getirebileceği ekonomi etkileri kısmi denge analizi çerçevesinde, statik yönden ölçmek mümkündür.

Statik analizde, dış ticaret akımları içinde sadece ithalat miktarında meydana gelecek değişmelerin toplumsal refah üzerinde yaratacağı etkiler incelenecektir. Fiyat ve miktarlardaki görece değişimler ile ikincil piyasalardaki (emek, sermaye v.b.) değişimler ise analiz dışında tutulmuşlardır.

Ampirik ölçümler statik analizde sadece TABGB ile sınırlı kalmamıştır. Ayrıca, Türkiye'nin TABGB dışında yer alabileceği alternatif ticaret bloklarının meydana getireceği statik etkiler analiz edilmiştir. Böylece, TABGB'nin bir ekonomik rasyoneli olup olmadığı karşılaştırmalı olarak sorgulanacaktır. Statik analiz için oluşturulan modelde AB ve AB dışı alternatif ticaret blokları, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın (DTM) yaptığı ülke sınıflamaları esas alınarak oluşturulmuştur.¹⁴

Bu ticaret bloklarının ekonomik, siyasal, kültürel ve coğrafik olarak homojen bir yapıda oldukları varsayılmıştır. Buna göre, statik model ticaret blokları şöyledir:

- 1) AB Ülkeleri Bloku (AB)
- 2) Diğer OECD Ülkeleri Bloku (DOECD)
- 3) Diğer Avrupa Ülkeleri + Eski S.S.C.B. + Eski S.S.C.B. Ülkeleri Bloku (COMECON)
- 4) Ortadoğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri Bloku (MENAM)

- 5) Diğer Ülkeler Bloku (DİĞER)
- 6) Tüm Bloklar Toplamı (TT)

Statik analizde kullanılan ve ekonomik entegrasyonların etkilerini ölçen ticaret yaratma ve saptırma denklemleri için gerekli olan ithalat fiyat esneklerinin tahmini AB ve alternatifi olan ticaret bloklarına göre yapılacaktır. Bu nedenle önce genel bir ithalat talep fonksiyonu belirlenecek, daha sonra da bu fonksiyon bölgelere göre ekonometrik olarak tahmin edilecektir.

2.2. Statik Model İçin Teorik Çerçeve

Ekonomik Entegrasyon Teorisi, ekonomik entegrasyona katılan bir ülkenin maruz kalacağı ekonomik etkilerin öncelikle ithalat fonksiyonunda ortaya çıkacağını ileri sürer. İthalat fonksiyonun ampirik olarak belirlenmesi ve tahmini ise oldukça önemlidir. Literatürde genel uygulama, talep edilen ithal malını gelir ve fiyat değişkenleri ile ilişkilendirmektir.¹⁵

En basit biçimiyle bir ülkenin ithalat talep miktarı t zamanında,

$$M_t = f(Y_t, P_t) \text{ dir.}$$

Burada, M_t t zamanında talep edilen ithal mal miktarını, Y_t ülkenin milli gelir düzeyini ve P_t de ithal edilen malın fiyatını gösterir. Değişkenler arasındaki, teorik ilişki ise şöyle kurulur. M_t ile Y_t arasında doğrusal, P_t ile ters yönlü bir ilişki vardır. İthalat fonksiyonu, E_t gibi bir değişken ile genişletilebilir. E_t değişkeni, gelir ve fiyat değişkenlerinin dışında kalan ve ithalat talep miktarının belirlenmesinde önemli olduğu varsayılan subjektif veriler (zevkler, kültür, beğeniler v.b.) olabileceği gibi objektif verilerden (ithalat rejimindeki yapısal değişiklikler, ülkelerarası mesafe v.b.) oluşabilir. M_t ile E_t 'nin arasındaki ilişki ise pozitif veya negatif yönlü olabilir.

Bu durumda, genelleştirilmiş statik ithalat fonksiyonu şöyle olacaktır:

$$M_t = f(Y, P_t, E_t)$$

Bu fonksiyonun ampirik olarak ölçülebilmesi için matematiksel biçiminin bilinmesi gerekir. Matematiksel biçim doğrusal veya doğrusal logaritmik olarak belirlenebilir. Bizim modelimizde, ithalat miktarının diğer değişkenlere duyarlılığını görmek için doğrusal logaritmik olarak belirlendi.

¹² Robson (1993), sf. 237-239.

¹³ El-Aqraa (1990), sf. 126-127.

¹⁴ DTM'nin "Başlıca Ekonomik Göstergeler Bülteni" Türkiye'nin dış ticarete bulunduğu ülkeleri 7 gruba ayırmaktadır.

¹⁵ Kreinin (1969), sf. 128.

Buna göre yeni ithalat denklemi şöyle oluşturuldu:

$$\log M_t = a_0 + a_1 \log Y_t + a_2 \log P_t + a_3 E_t$$

İktisat literatüründe, Y_t , ülkenin milli geliri, P_t ise göreceli fiyatlar ya da döviz kuru olarak tanımlanır. Modelimizdeki E_t değişkeni ise 24 Ocak 1980 ekonomik kararlarının ithalat rejimi üzerindeki etkisini ölçen yapısal bir değişken olduğu varsayılmıştır. Yukarıdaki denklem (1970-1994) dönemi verileri kullanılarak ekonometrik olarak tahmin edileceği için, E_t 1980 öncesi 0 ve 1980 sonrası 1 değeri olan bir kukla değişken olarak tanımlanmıştır. Böylece, 24 Ocak 1980 ekonomik kararları sonrası ithalat miktarında artış olacağı varsayılmıştır.

Buna göre,

$$\log M_t = a_0 + a_1 \log Y_t + a_2 \log P_t + a_3 E_t + u$$

ithalat denklemi, AB, DOECD, COMECON, DİĞER, MENAM ve toplam ithalat düzeyinde olmak

üzere Genelleştirilmiş En Küçük Karakter (GEKK) yöntemi ile 6 kez tahmin edilmiştir.¹⁶

Burada, M_t = Bölgelerden yapılan reel ithalat miktarı

Y_t = Türkiye'nin reel GSMH

P_t = Reel döviz kuru

E_t = DUMMY, (kukla değişken)

1970-1980=0, 1981-1994=1'dir.

u_t = hata terimi

MENAM bloku için, reel döviz kuru yerine bölgeden yapılan ithalatın tamamına yakın bölümünün ham petrol ve petrol türevleri olduğu gözönüne alınarak, reel petrol ithalat fiyat indeksi kullanılmıştır. Ekonometrik olarak tahmin edilen denklemler, standart ekonometrik testlere tabi tutulmuşlardır. Özet sonuçları ise Tablo 1'de verilmiştir.

TABLO 1 Bölgelere Göre ve Toplam Düzeyde İthalat Talep Denklemleri Tahmini

BAĞIMLI DEĞİŞKEN BLOKU		AÇIKLAYICI DEĞİŞKENLER			R2	F	D.W	U
LRE12MEC	C	LRGSMHE	LRKUR11	DUMMY	0.986	204.38	1.795 d	0.166
Katsayı	0.937	0.729	-0.550	0.335				
t-tahmin		4.848	-2.745	2.598				
LRDOECDM	C	LRGSMHD	LRKUR21	-	0.982	200.08	1.959 d	0.192
Katsayı	-0.251	0.856	-0.512					
t-tahmin		5.797	-2.457					
LRCOMEM	C	LRGSMHD	LRKUR21	DUMMY	0.970	117.07	1.584 c	0.239
Katsayı	0.137	0.677	-0.680	0.387 b				
t-tahmin		3.965	-3.051	2.290				
LRMENAM	C	LRGSMHD	LPPIDX1	DUMMY	0.949	53.03	2.165d	0.317
Katsayı	-2.51	0.318	0.768	0.748				
t-tahmin		2.325	6.654	2.950				
LRDİGERM	C	LRGSMHD	LRKUR21	DUMMY	0.981	152.42	2.334 d	0.283
Katsayı	0.617	0.865	-1.378	0.384 a				
t-tahmin		4.204	5.137	1.954				
LRTTM	C	LRGSMHD	LRKUR21	DUMMY	0.983	169.99	1.899 d	0.175
Katsayı	2.541	0.640	-0.586	0.534				
t-tahmin		4.661	-2.847	4.149				

Not: a) %10'da anlamlı
b) %5'de anlamlı
c) %1'de otokorelasyon belirsiz
d) %1'de otokorelasyon yok

¹⁶ Tahmin sonuçlarına ait bilgisayar çıktıları EKLER'de verilmiştir. Ekonomik çalışmada Ertek (1983) ve Pyndck ve Rubinfeld (1991) kullanıldı.

2.3. Ekonometrik Tahmin Sonuçlarının Genel Değerlendirmesi

Statik model sonuçları genelde beklenen kat-sayı işaretlerini verdiği ve ekonometrik sorunları asgari düzeyde olduğu için başarılıdır. Statik modelde ise sadece, MENAM bölgesi için tahmin edilen fiyat açıklayıcı değişkeni teoride beklenen işaretin tersini vermiştir. Fakat bu bölgeden ithalatın ham petrol ağırlıklı olduğu dikkate alındığında, işaret beklentisinin tersine çıkmasının normal olduğu görülecektir. Çünkü petrol ürünleri Türkiye için ikame edilemez bir enerji kaynağıdır.¹⁷ Yine statik analizde, 24 Ocak 1980 kararları sonucu uygulanan "dışa açık ekonomik büyüme modeli" sonucu ithalatın tüm bölgelerden arttığı gözlemlenmiştir.

2.4. Statik Model Uygulaması

Türkiye'nin içinde bulunduğu TABGB ve içinde yer alabileceği alternatif ticaret blokları ile yapabileceği Serbest Ticaret Bölgesi (STB) şeklindeki dış ticaret anlaşmalarının ekonominin üzerinde yaratacağı statik etkiler bu bölümde karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Gümrük Birliği'nin, alternatifi olarak Serbest Ticaret Bölgesi varsayılmıştır. Bunun temel nedeni, Türkiye'nin AB dışında herhangi bir blok veya ülke ile Gümrük Birliği düzeyinde bir dış ticaret anlaşması yapmamış olmasıdır.

GB veya STB uygulamaları sonucu ortaya çıkacak statik etkilerin (Ticaret Yaratma ve Ticaret Saptırma) hesaplamasında Verdoorn (1960)'dan adapte edilen Karemera ve Koo (1994) denklemleri kullanılacaktır.¹⁸

Buna göre,

$$TY = Mo \cdot n \cdot (\Delta t / (1 + to))$$

$$TS = TY \cdot (Mo / MNo + Mo)$$

Burada, Mo : Bir ülkenin A gibi bir ülkeden yaptığı ithalatın dönem başı değeri

n : Ülke'nin A'dan yaptığı ithalatın fiyat esnekliği (duyarlılığı)

to : Ülke'nin A'dan yaptığı ithalata uyguladığı gümrük tarife oranının dönem başı değeri

Δt : Ülke'nin A ülkesi lehine dönem başında yaptığı gümrük tarife indirimi

MNo: Ülke'nin A ülkesi dışında kalan ülkelerden yaptığı ithalatın dönem başı değeri. Dolayısıyla, (Mo/MNo+Mo) oranı, Ülke'nin toplam ithalatı içinde A'nın payını verecektir.

Karemera ve Koo (1994) yaklaşımı temelinde, Verdoorn (1960), TY ve TS denklemlerine dayanır. Farkı ise TY ve TS etkilerinin toplamının bu etkilerin lehine olan ülkeye ayrıca bir "ticaret genişlemesi" (TG) etkisi doğurmasını ortaya koymasındır. Buradaki zımnî varsayım, GB veya STB sonrası saptırılan ticaretin (TS etkisi) sadece yön değiştirmedeği fakat aynı oranda ticaret ortağına yöneldiği şeklindedir.

TY ve TS denklemleri için gerekli olan, koruma oranları Tablo 2'de, dönem başı ithalat değerleri, payları ve ithalat fiyat esneklikleri ise Tablo 3'de verilmiştir.

TABLO 2 Türkiye'nin Uyguladığı Karşılaştırmalı Koruma Oranları* (%) 1993-1996

	1993	1994	1995 Ocak	1995 Nisan	1996 Ocak
AB ve EFTA için	28.93	22.19	20.49	18.37	0.00
Diğer Ülkeler için	33.00	26.79	25.29	23.02	5.80
Genel	30.97	24.49	22.89	20.70	5.80

* Fasıllar itibarıyla Koruma Oranlarının Aritmetik Ortalaması. .
Kaynak: DTM

TABLO 3 TY ve TS Denklemlerinde Kullanılan Değişkenlerin Değerleri ve Oranları (Milyar \$, %) 1996

Ticaret Bloku	Dönem Başı İthalat Miktarı Mo (1996)*	Ticaret Bloku'nun payının toplam ithalata oranı (%) (Mo/MNo+Mo)	Ticaret Bloku'nun tahmin edilen ithalat fiyat esnekliği, n
AB	16077	46.8	-0.550
DOECD	6085	17.7	-0.512
COMECON	4247	12.7	-0.680
MENAM	4439	12.3	0.768
DiĞER	3626	10.5	-1.378
TOPLAM	343000*	100.0	-0.580

Dönem Başı GSMH (1996): 183.300 Milyar \$¹⁹

* Tahmini²⁰

¹⁹ The Economist tahmini, 30 Kasım 1995 tarihli Hürriyet Gazetesi'nden Enis Berberoğlu'na atfen.

²⁰ 1996 yılı Dönem başı ithalat değerleri tahminidir. 1995 yılının birinci altı aylık değerlerindeki bir önceki yılın aynı dönemine göre artış oranlarının, ikinci altı ayında da aynı olacağı varsayımıyla bulunmuştur.

¹⁷ Halicioğlu (1990), sf. 105'de de benzer bir analiz vardır.

¹⁸ Karemera ve Koo (1994), sf. 12-18.

2.4.1. Türkiye - AB Gümrük Birliği'nin Statik Etkileri

1 Ocak 1996'da başlayan TABGB süreci ile, Türkiye AB orijinli sanayi mallarına uyguladığı gümrük ve benzeri vergileri sıfırlamış, miktar kısıtlaması ve kota uygulamalarını ise kaldırmıştır.²¹ Diğer ülkelere ise AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) uygulamaya başlamıştır.

Buna göre, TY ve TS denklemleri kullanılarak hesaplanan statik etkiler Tablo 4'de verilmiştir.

TABLO 4 AB ile GB'nin Olası Statik Etkileri (Milyon \$ ve %), 1996

TİCARET BLOKU	TY	TS	NET TY	TG	Blok İçi İthalat Artış (%)	NET TY/ GSMH
AB	1503.69	703.73	799.97	2207.41	13.73	0.43
DOECD	484.64	85.78	398.86	570.42	9.37	0.21
COMECON	447.63	56.84	390.79	504.47	11.87	0.21
DİĞER	772.27	81.08	691.19	853.35	23.53	0.37
TOPLAM İTHALAT*	3280.23	927.42	2352.81	3307.65	9.64	1.28

* Menam bloku hariç.

AB lehine ithalatta korumanın kaldırılması sonucu, AB'den yapılan ithalat 1503.69 milyon dolar artacaktır, yani bu miktarda yerli üretim AB ürünleri ikame edilecektir (GB'nin üretim etkisi). Türk tüketicisi ise, pahalı yerli ürünü, daha ucuz AB ürünleri ile ikame ederek tüketimini artırmış olacaktır (GB'nin tüketim etkisi).

AB dışı bloklardan ithalat ise, OGT nedeniyle 703.72 milyon dolar azalacaktır. Diğer bir deyişle aynı ürünü AB'ye göre daha etkin üretim yapısında üreten, AB dışı bloklardan AB lehine ithalat azaltılacaktır. Bunun sonucunda ise, Türk tüketicisinin refahında 703.72 milyon dolarlık bir azalma olacaktır. Fakat AB lehine yaratılan TY etkisi, TS etkisinden büyük olduğu için AB, Türk tüketicisinin refahında net 799.97 milyon dolarlık bir artışa yol açacaktır. AB'deki üreticilerin refahında ise toplam 2207.41 milyon dolarlık bir artış olacaktır (GB'nin TG etkisi). TG etkisi dönem başı ithalat hacminde %13.73'lük bir değişme yaratacaktır. Yani Blok-içi ticaret %13.73 kadar artacaktır. AB'nin Türk tüketicisinin net tüketiminde meydana getirdiği artışın (refah artışı) dönem başı milli gelire oranı ise %0.43'dür.

²¹ Otomotiv, v.b. birkaç hassas sektör hariç. Hürriyet, 12.12.1995.

OGT'nin (%5.80) GB öncesi uygulanan vergilere göre daha düşük olması nedeniyle, Türk tüketicisinin tüketimindeki artış sadece AB orijinli malları tüketmesiyle olmayacaktır. Ayrıca, DOECD, COMECON, DİĞER ve toplam düzeyde, Türkiye'ye gelen ve de pahalı yerli üretimi ikame eden mallardan daha fazla tüketme imkanına kavuşmasıyla artacaktır. Diğer bir deyişle, yasaklayıcı olmayan OGT nedeniyle, AB dışı bloklar lehine Dışsal Ticaret Yaratma (DTY) ve Dışsal Ticaret Saptırma (DTS) etkileri doğmuştur. Tablo 4'den görüleceği üzere DOECD lehine 484.64 milyon \$, COMECON lehine 447.63 milyon \$, DİĞER bloku için ise 772.27 milyon \$'lık bir DTY etkisi doğmuştur. AB dışı bloklar lehine doğan DTS etkisi ise bu bloklarda ülkelerin, OGT'ye rağmen hâlâ bazı mallarda AB'ye göre daha etkin üretimde bulduklarını göstermektedir. Örneğin, DOECD bloku Türk tüketicisinin refahında net 398.86 milyon \$, COMECON 390.79 milyon \$ ve DİĞER bloku'nda ise 691.19 milyon \$'lık bir artış sağlayacaklardır.

GB uygulaması sonucu tüm bloklardan sağlanacak net tüketim artışı 2352.81 milyon \$'a ulaşırken, toplumsal refah artışı da GSMH'nin %1.28'ine ulaşacaktır. Bakınız Tablo 4.

2.4.1.2. Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin Alternatifleri

TABGB'nin alternatifleri olarak, Türkiye'nin AB ile GB yerine bir STB uygulaması, birinci alternatif olarak düşünülmüştür. Çünkü TABGB öncesi bu alternatifin, daha rasyonel olacağı konusu iktisatçılar arasında önemli bir tartışma zemini yaratmıştı. TABGB'nin, diğer alternatifleri olarak, DOECD, COMECON ve DİĞER blokları ile bir STB anlaşmasının mümkün olduğu varsayılmıştır. MENAM bloku için ise böyle bir uygulama yapılamamıştır. Çünkü MENAM'ın ithalat talep fonksiyonunun tahmin edilmesiyle bulunan pozitif işaretli ithalat fiyat katsayısı, TY ve TS denklemlerini uygulanamaz hale getirmiştir. TABGB'nin en son alternatifi ise Türkiye'nin son derece liberal bir dış ticaret politikası izlediği ve bu nedenle de, ithalat önündeki tüm engelleri kaldırarak bir "açık pazar" durumuna geldiği ideal bir durum varsayılmıştır.

2.4.1.2.1. Türkiye - AB Serbest Ticaret Bölgesi Uygulaması

TABGB'nin alternatiflerinden ilki olarak, Türkiye'nin AB ile GB şeklinde bir ekonomik entegrasyona gitmesi yerine, STB şeklinde bir entegrasyona gitmesinin mümkün olduğu varsayılmıştır. Eğer Türkiye - AB STB uygulaması, veri koruma oran-

ları ve ithalat hacimleri dikkate alınarak, 1996 yılında başlamış olsaydı, bu durumda meydana gelecek statik etkilerin boyutları Tablo 5'de görüldüğü gibi olacaktır. Tablo 5'den görüleceği üzere AB ile yapılacak bir STB uygulaması sonucu AB'den yapılacak ithalattaki değişimin yaratacağı statik etkiler aynen TABGB uygulamasında olduğu gibidir. Bakınız Tablo 4.

TABLO 5 AB ile STB'nin Olası Statik Etkileri
(Milyon \$ ve %), 1996

TİCARET BLOKU	TY	TS	NET TY	TG	Blok İçi İthalat Artış (%)	NET TY/GSMH
AB	1503.69	703.73	799.97	2207.41	13.73	0.43
DOECD	56.44	9.99	46.45	66.43	1.09	0.02
COMECON	51.98	6.60	45.38	58.58	1.37	0.02
DİĞER	89.93	9.44	80.49	99.37	2.74	0.04
TOPLAM İTHALAT*	1589.16	729.75	859.41	2318.91	6.76	0.46

* Menam bloku hariç.

Bunun nedeni, STB'de GB'de olduğu gibi AB lehine gümrükler sıfırlanmış olacaktır; kota ve miktar kısıtlamaları kaldırılmış olacaktır. Fakat, AB dışındaki bloklara uygulanan gümrük tarifelerinde yapılan indirim, Türkiye'nin dış ticaret rejiminde yaptığı liberalleşmenin normal bir uygulaması olarak devam ettirilecekti. Yani %5.80'lik OGT yerine AB dışı bloklara hâlâ %20'lerin üzerinde koruma oranı uygulanmaya devam edilecekti. Bakınız Tablo 2.

Böyle bir durumda ise, AB dışı bloklar lehine yaratılacak TY, TS ve TG etkileri çok küçük boyutlu olacaktır. Tablo 5'den görüleceği üzere, DOECD lehine yaratılan DTY etkisi 56.44 milyon \$, DTS etkisi sadece 9.99 milyon \$'dır. Bunun sonucu olarak DOECD'nin Türk tüketicisinin refahına katkısı sadece 46.45 milyon \$'dır. GB uygulamasına göre çok düşüktür. GB'de 398.86 milyon \$ idi.

Benzer şekilde, COMECON, DİĞER ve toplam ithalat düzeyinde de AB ile STB uygulamasının Türk tüketicisinin refah düzeyinde büyük düşüşler yarattığı görülmüştür. Bunun sonucu olarak da toplumsal refahtaki artış (Net TY/GSMH) %1.28'den %0.46'ya düşmüştür. Türk tüketicisinin potansiyel refah kaybı ise dönem başı GSMH değerlerine göre yaklaşık %0.82'dir. Bu nedenle AB ile STB uygulaması, TABGB uygulamasına göre rasyonel bir seçim olamaz. Bakınız Tablo 4 ve Tablo 5.

2.4.1.2.2. Türkiye - DOECD Bloku Serbest Ticaret Bölgesi Uygulaması

DOECD bloku, AB ülkeleri dışında sanayileşmiş diğer ülkeler grubunu oluşturmaktadır. Ekonomik, siyasal yapı bakımından AB'ye benzer niteliktedir. Fakat coğrafi dağılım bakımından AB gibi homojen bir yapıda değildir. Bu nedenle pratikte, AB'ye alternatif olması oldukça güçtür. Buna rağmen, böyle bir olasılığın olduğu varsayımıyla, Türkiye ile DOECD bloku arasında bir STB uygulamasının olduğu varsayıldı. 1996 yılı dönem başı ithalat değerleri ile mevcut koruma oranları uygulanarak, Tablo 6'daki statik etkiler hesaplanmıştır. DOECD dışında diğer bloklara yapılan tarife indirimi normal indirim takvimine göre yapılmış, DOECD bloku için ise dönem başında sıfırlanmıştır. Bunun sonucu olarak, AB'nin Türk tüketicisinin refah artışındaki katkısı sadece 82.76 milyon \$ olmuştur. Aynı etki TABGB'de ve AB ile STB uygulanmasında 799.97 milyon \$ idi. Bakınız Tablo 4, 5 ve 6.

TABLO 6 DOECD Bloku İçin STB'nin Olası Statik Etkileri
(Milyon \$, %), 1996

TİCARET BLOKU	TY	TS	NET TY	TG	Blok İçi İthalat Artış (%)	NET TY/GSMH
AB	155.57	72.81	82.76	228.38	1.42	0.04
DOECD	628.87	111.31	517.56	740.18	12.16	0.28
COMECON	51.98	6.60	45.38	58.58	1.37	0.02
DİĞER	89.93	9.44	80.49	99.37	2.74	0.04
TOPLAM İTHALAT*	926.35	200.16	726.19	1126.51	3.28	0.40

* Menam bloku hariç.

Benzer şekilde, COMECON ve DİĞER bloğunun Türk tüketicisinin refahına katkısı, GB uygulamasına göre çok düşüktür.

Buna karşın DOECD lehine yaratılan TY etkisi (628.87 milyon \$), TABGB ve AB ile STB uygulamalarından daha fazladır. Bakınız Tablo 4, 5 ve 6. Fakat bu artışa rağmen, diğer bölgelerin, toplumsal refaha katkıları düştüğü için, toplumsal refahtaki artış oranı, AB ile GB ve STB uygulamasının daha gerisinde kalmıştır.

Bu nedenle, DOECD ile STB uygulanması halinde, tüketicinin potansiyel refahı, TABGB'ye hatta, STB'ye göre bile önemli ölçüde düşecektir.

Dolayısıyla, DOECD ile STB uygulaması TABGB'nin bir alternatifi olamaz.

2.4.1.2.3. Türkiye - COMECON Bloku Serbest Ticaret Bölgesi Uygulaması

COMECON bloku, kendi içinde oldukça homojen bir yapıya sahiptir. COMECON bloku coğrafi bakımdan da bir STB uygulaması için oldukça elverişlidir. Ayrıca çoğunluğunu, eski COMECON üyelerinin oluşturduğu ve Türkiye'nin de içinde yer aldığı Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) ileride bir STB bölgesine dönüşebilir. Bu nedenle COMECON ile STB uygulaması aynı zamanda ileri dönük bir amaca hizmet etmektedir.

COMECON ile yapılacak bir STB uygulamasında da, AB ve DOECD ile olan STB uygulamasında olduğu gibi, benzer varsayımlarla sadece COMECON'dan yapılan ithalata uygulanan vergilerin sıfırlandığı varsayılmıştır. Buna göre hesaplanan statik etkiler Tablo 7'de verilmiştir.

TABLO 7 COMECON İle STB'nin Olası Statik Etkileri
(Milyon \$, %), 1996

TİCARET BLOKU	TY	TS	NET TY	TG	Blok İçi İthalat Artış (%)	NET TY/ GSMH
AB	155.57	72.81	82.76	228.38	1.42	0.04
DOECD	56.44	9.99	46.45	66.43	1.09	0.02
COMECON	580.47	73.72	506.75	654.19	15.40	0.27
DİĞER	89.93	9.44	80.49	99.37	2.74	0.04
TOPLAM İTHALAT*	882.41	165.96	716.45	1048.37	3.05	0.39

* Menam bloku hariç.

Tablo 7'den de görüleceği üzere, COMECON lehine yaratılan TY etkisi bundan önceki uygulamalara artarken, COMECON dışı bloklar lehine TY etkileri önemli miktarlarda düşmüştür. Bunun sonucu olarak, net tüketim artışı en fazla COMECON blokundan gelen ürünlerle sağlanmaktadır. Fakat buna rağmen diğer blokların, tüketicinin refah artışına katkıları, TABGB'ye göre çok sınırlı olduğu için toplumsal refah artışı, GSMH'nin sadece % 0.39'una eşit olmaktadır. Bu nedenle, COMECON ile STB uygulaması da, TABGB'ye göre iyi bir iktisadi seçim olamamaktadır. Bakınız Tablo 4 ve Tablo 7.

2.4.1.2.4. Türkiye - DİĞER Bloku Serbest Ticaret Bölgesi Uygulaması

DİĞER bloku ülkeleriyle pratikte bir STB uygulaması pek mümkün değildir. Çünkü, bu bloktaki ülkeler ekonomik, siyasal, kültürel ve de daha önemlisi coğrafi yerleşim bakımından birbirinden oldukça farklı ve heterojen yapıdaki ülkeleri içermektedir. Buna rağmen teknik olarak böyle bir uygulamanın olduğu varsayımıyla, yapılan uygulamanın doğuracağı statik etkiler, Tablo 8'de verilmiştir.

TABLO 8 DİĞER Bloku İle STB'nin Olası Statik Etkileri
(Milyon \$, %), 1996

TİCARET BLOKU	TY	TS	NET TY	TG	Blok İçi İthalat Artış (%)	NET TY/ GSMH
AB	155.57	72.81	82.76	228.38	1.42	0.04
DOECD	56.44	9.99	46.45	66.43	1.09	0.02
COMECON	51.98	6.60	45.38	58.58	1.37	0.02
DİĞER	1004.32	105.45	989.88	1109.77	30.60	0.54
TOPLAM İTHALAT*	1268.31	194.85	1073.46	1464.16	4.26	0.58

* Menam bloku hariç.

Tablo 8'e göre, DİĞER bloku ile STB uygulaması sonucu, DİĞER bloku lehine oluşan TY etkisi 1004.32 milyon \$ ve TS etkisi de 105.45 milyon \$ olmak üzere toplam 1109.77 milyon \$'dır. Bu blokun Türk tüketicisinin net tüketiminde yaratacağı artış ise 989.89 milyon \$'dır. Bu artış aynı blokun, TABGB'deki katkısından daha fazladır. Bakınız Tablo 4 ve Tablo 8. Fakat DİĞER bloku dışındaki bloklar lehine olabilecek, DTY ve DTS etkileri TABGB'deki miktarlara göre oldukça küçük olduğundan toplumsal refahtaki artış ancak GSMH'nin %0.58 kadar olmaktadır. Türk tüketicisinin TABGB'ye göre GSMH'nin %0.70'i kadar potansiyel bir refah kaybı vardır.

Bu blokta, DOECD, COMECON ve AB ile STB uygulamalarında olduğu gibi TABGB'ye potansiyel refah düzeyini düşürücü bir nitelikte olduğu için TABGB'nin bir alternatifi olmamaktadır.

2.4.1.2.5. Türkiye'nin Açık Pazar Olması Durumu

TABGB'nin bir alternatifi olarak da, Türkiye'nin sadece AB'ye karşı değil ticarete bulunduğu tüm ülkelere karşı, tek yanlı olarak ithalatta uyguladığı gümrük tarifelerini 1 Ocak 1996 tarihinde sıfırladığı varsayılmıştır. Böyle bir uygulama ile üretici rantları ortadan kaldırılıp, etkin kaynak dağılımı ile toplumsal refahın artmasının amaçlandığı varsayılmıştır. Türkiye'nin Açık Pazar olması ile, toplam ithalat düzeyinde, şu ana kadar analize katılmayan MENAM bloku da analize katılmış olacaktır. MENAM blokunun bir alternatif blok olarak uygulanmaya alınmamasının temel nedeni, bu blok için tahmin edilen ithalat fiyat esnekliğinin, pozitif işaretli olarak bulunması nedeniyle, TY ve TS denklemlerinin kullanılamaz hale gelmiş olmasıdır. Açık Pazar durumunda, toplam ithalatta sadece TY etkisi doğacaktır. Buna karşın tüketici refahını azaltıcı TS etkisi doğmayacaktır. Böylece tüketici açısından maksimum refah artışı sağlanmış olacaktır. Buna göre hesaplanan statik etkiler Tablo 9'da verilmiştir.

TABLO 9 Türkiye'nin Açık Pazar Olması Durumu
(Milyon \$, %), 1996

TİCARET BLOKU	TY	TS	NET TY	TG	Blok İçi İthalat Artış (%)	NET TY/ GSMH
AB	1503.69	703.72	799.97	2207.41	13.73	0.43
DOECD	628.87	111.31	517.56	740.18	12.16	0.28
COMECON	580.47	73.72	506.75	654.19	15.40	0.27
DiĞER	1004.32	105.45	989.88	1109.77	30.60	0.54
TOPLAM İTHALAT*	3303.04	-	3303.04	3303.04	9.62	1.80

* Menam bloku dahil.

Tablo 9'a göre, tüm bloklar için elde edilen statik etkiler, bu bloklarla tek tek yapılacak STB uygulamaları ile aynı sonuçları vermektedir. Tüm bloklar için gümrük tarifelerinin sıfırlanması sonucu, her bir bloktan, sağlanan net tüketim artışı en yüksek noktada olduğu için, toplumsal refah artışı da en yüksek noktaya ulaşmıştır. Bu uygulama ile net toplam tüketim artışı 3303.04 milyon \$ iken, TABGB'de bu artış 2352.81 milyon \$'dı. Dolayısıyla, toplumsal refah artışının GSMH'ye oranı %1.28 den %1.80'e çıkmıştır. Bakınız Tablo 4 ve Tablo 9.

Gerçekten de Açık Pazar durumu, üretici rantlarının sıfırlandığı, ve tüketici refahındaki artışın maksimum olduğu ideal bir durumu yansıtmaktadır. Bu nedenle, TABGB'nin iktisadi alternatifi olmuştur.

BÖLÜM: III SONUÇ

Statik model uygulaması ile GB veya STB şeklinde bir entegrasyonun iktisadi olarak rasyonel olup olmadıkları kısmi denge içinde sorgulanmıştır. Böylece politika uygulayıcılarının karar verme süreçlerine yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Analizde, tarife indirimlerinin tüketici refahında (rantında) artış, üretici refahında (rantında) ise azalış yarattığı dikkate alınarak, TABGB ve alternatiflerinin toplumsal refahta meydana getirdikleri değişimler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tarife indirimlerinin ikincil piyasalardaki etkileri (emek, sermaye v.b.) ise analiz, kısmi denge içinde ve kısa-dönemli olarak yapıldığı için dikkate alınmamıştır.

TABGB ve alternatiflerinin 1996 yılında Türk ekonomisinde meydana getireceği statik etkiler mevcut ekonomik koşullar veri alınarak hesaplanmış ve Tablo 10'da gösterilmiştir.

TABLO 10 Türkiye-AB Gümrük Birliği ve Alternatiflerinin Olası Statik Etkileri
(Milyon \$ ve %), 1996

TİCARET BLOKU	TY	TS	NET TY	TG	Blok İçi İthalat Artış (%)	NET TY/ GSMH	Toplam Net TY/ GSMH
AB (1)	1503.69	703.72	799.97	2207.41	13.73	0.43	1.28
AB (2)	1503.69	703.72	799.97	2207.41	13.73	0.43	0.46
DOECD	628.87	111.31	517.56	740.18	12.16	0.28	0.40
COMECON	580.47	73.72	506.75	654.19	15.40	0.27	0.39
DiĞER	1004.32	105.45	989.88	1109.77	30.60	0.54	0.58
TOPLAM İTHALAT*	3303.04	-	3303.04	3303.04	9.62	1.80	1.80

AB(1) : Gümrük Birliği Uygulaması

AB(2) : STB Uygulaması

* Menam Bloku Dahil - Açık Pazar Uygulaması

Tablo 10'dan da görüleceği gibi, Açık Pazar uygulaması hariç, en fazla toplumsal refah artış % 1.28 ile TABGB'de ortaya çıkmaktadır. TABGB dışında diğer alternatif bloklarla yapılacak STB uygulamalarından sağlanan toplumsal refah artışı (Açık Pazar Durumu hariç) TABGB'ye göre daha azdır. Bu nedenle, potansiyel refahta bir kayıp var

demektir. Toplumsal refahta potansiyel bir kayıp olması ise tarifelerin yol açtığı etkin olmayan kaynak dağılımı sonucu, üretim rantlarının oluştuğunu gösterir. Üretim rantlarının yaratıldığı bir ekonomi ise önce üretim rantının çıktığı endüstrinin daha sonra da bu endüstrinin ikincil piyasalarının (emek, sermaye v.b.) verimsiz işlemesine neden olacaktır.

Bu model uygulaması sonucu varılan birinci temel ekonomik önerme, Uluslararası İktisat Teorisinde önerildiği gibi, serbest ticaret uygulanması durumunda, toplumsal refahı maksimize etmek mümkündür. Buna karşın serbest ticaret uygulamasının mümkün olmadığı durumda Gümrük Birliği uygulaması "ikinci en iyi" durumdur.²²

Bu önerme dikkate alındığında toplumsal refah ve tüketici artışındaki artış bakımından TABGB uygulamasının "ikinci en iyi" durumu yansıttığı teorinin öngördüğü şekilde yeniden doğrulanmıştır.

Bunun yanında, TABGB öncesi yapılan tartışmalarda ileri sürülen ve TABGB'nin alternatifleri olan ticaret bloklarıyla STB uygulamalarının, TABGB'nin alternatifi olmak için gerekli ekonomik rasyonele sahip olmadıkları ortaya konmuştur.

TABGB öncesi, AB ile GB yerine STB anlaşması yapılması, KEİ ile AB'ye benzer bir yapıda entegrasyona gidilmesi, İslam ülkeleri Ortak Pazarı kurulması gibi çeşitli iktisadi öneriler Türk iktisatçıları arasında önemli bir tartışma zemini yaratmıştı. Yukarıdaki model uygulamalarının ortaya koyduğu gibi, Açık Pazar hariç tüm önerilerde toplumsal refahta potansiyel bir kayıp vardır. Bu nedenle, TABGB'nin alternatifleri olamazlar.

Statik Model uygulamasının ikinci önemli ekonomik önerme ise, bir bloktan yapılan ithalatın oranı arttığı ölçüde diğer bloklar aleyhine TS etkisi büyümektedir. TS etkisinin büyümesi ise tüketicinin potansiyel refahında bir azalmaya neden olmaktadır. Entegrasyonlar öncesi uygulanan koruma oranlarının yüksekliği ölçüsünde şiddetlenen TS etkisini asgariye indirmek için, entegrasyonların "ayırıcı" bir yapıda kurulmaması gerekir.

TABGB'de uygulanan OGT'nin, GB öncesi gümrük vergilerine göre çok daha küçük olması nedeniyle, sadece AB üreticilerinden ithalat artışı değil, AB dışı bloklardan da ithalat artışı ile, toplumsal refahta artış sağlanmıştır. Bu nedenle, gümrük tarifeleri yönünden, OGT ticaret yasaklayıcı (refah düşürücü) değil, aksine ticaret artırıcı (refah artırıcı) bir niteliktedir.

Buna karşın TABGB'nin alternatiflerinde OGT olmamasına karşın mevcut koruma oranları diğer bloklar aleyhine önemli ölçüde ticaret daraltıcı statik etki (TG etkisi) yarattığı için, (Açık Pazar Durumu hariç) toplam net tüketim artışında potansiyel kayıplar meydana getirmişlerdir. Bakınız Tablo 10.

Statik modelin ortaya çıkardığı üçüncü önemli ekonomik önerme ise, tüketici refahındaki artış veya azalışların, diğer bir deyişle tarife indirimlerinin toplumsal refahta yarattığı artışın GSMH'ye oranının oldukça küçük olmasıdır. En büyük artış %1.80 ile "Açık Pazar" durumunda sağlanmıştır. %1.28 ile TABGB ve %0.58 DİĞER bloku ile STB uygulaması, "Açık Pazarın" alternatifleri olmuştur.

Toplumsal refahta, tarife indirimlerine bağlı olarak oluşan artışların oldukça küçük oranlarda olması şaşırtıcı değildir. Çünkü Türkiye'nin AB lehine yaptığı gümrük indirimleri 1973'de başlamıştır. 1980 sonrası ise 24 Ocak 1980 ekonomik kararları ile liberal dış ticaret rejimi ile önemli gümrük tarife indirimleri AB dışı ülkeler için de yapılmaya başlanmıştır. TABGB öncesi koruma oranları, 1980 öncesine ve 1973'deki dönem başına göre oldukça küçüktür. Bu nedenle, 1996 yılı için hesaplanan statik refah kazançları da 1973'e göre daha küçük olmaktadır. Örneğin T. Baysan (1983) de yapılan bir çalışmada, Türkiye'nin 1973 yılında daha liberal bir dış ticaret rejimi için, gümrük tarifelerinde %10 ile %50 arasında yapacağı bir indirimin GSMH'nin %6.2'si ile %11.4'ü arasında bir refah artışı yaratacağını hesaplamıştır.²³

Liberal ithalat rejimine sahip ülkelerde statik refah kazançları, olmayan ülkelere göre daha az olmaktadır. Örneğin, İngiltere'nin EFTA'ya girmekle elde edeceği statik refah kazancının, GSMH'sinin %1'ine eşit olduğu tahmin edilmiştir.²⁴ Buna karşın Brezilya'nın 1968 yılında "Açık Pazar" durumunda elde edeceği statik refah kazancı GSMH'sinin %9.5'ine eşit olduğu hesaplanmıştır.²⁵

²³ Baysan (1983), sf. 104.

²⁴ Sodersten (1988), sf. 283.

²⁵ Baysan (1983), sf. 106, Balassa (1971)'e atfen.

²² "ikinci en iyi" teorisi için bakınız, Lancaster ve Lipsey (1956), sf. 11-32.

EK I

Ampirik Modelde Kullanılan Değişkenler ve Kaynakları

- E12M : AB12'den ithalat (milyon \$) ECU'ya dönüştürüldü, AB12TEFE ile deflete edildi. (E12MEC)
Kaynak: DTM
- GSMH : Cari üretici fiyatlarıyla Türk GSMH'sı (milyon TL.). AB için ECU, diğer bloklar ve toplam düzeyde \$ cinsinden kullanıldı. ECU cinsinde, AB12TEFE, \$ cinsinde ise USATEFE ile deflete edildi. (GSMHE, GSMHD)
Kaynak: DİE
- ECUTL : ECU/TL, ECU'nun alış ve satış fiyatlarının yıllık ortalaması, çapraz kurdan (\$/TL, ECU/\$) benim kendi hesaplamam.
Kaynak: Eurostat ve TCMB
- DOYO : \$/TL, ABD dolarının yıl içi alış ve satış fiyatlarının ortalaması.
Kaynak: TCMB
- DOECDM : AB dışı diğer OECD ülkelerinden yapılan ithalat (milyon \$) USATEFE ile deflete edildi.
Kaynak: DTM
- MENAM : Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinden yapılan ithalat (milyon \$) USATEFE ile deflete edildi.
Kaynak: DTM
- COMEM: Doğu Avrupa Ülkeleri, S.S.C.B. ve Eski S.S.C.B. ülkelerinden yapılan ithalat (milyon \$) USATEFE ile deflete edildi.
Kaynak: DTM
- DiĞERM : Diğer Ülkeler grubundan yapılan ithalat (milyon \$) USATEFE ile deflete edildi.
Kaynak: DTM
- TTM : Türkiye'nin toplam ithalatı (milyon \$). USATEFE ile deflete edildi.
Kaynak: DTM
- KUR1 : ECU/TL reel kuru ((AB12TEFE/TÜRKTEFE)* ECU TL)
Kaynak: Eurostat, DİE, TCMB
- KUR2 : \$/TL reel kuru ((USATEFE/TÜRK TEFE)* DOYO)
Kaynak: DİE ve TCMB
- DUMMY : 1970-1980: 0, 1981-1994: 1
- PINDX : Ham Petrol İthalat fiyat Endeksi (\$). 1980=100, USA TEFE ile deflete edildi.
Kaynak: DTM
- TÜRKTEFE : Türk toptan eşya fiyatları yıllık yüzde değişim endeksi (1980=100)
Kaynak: DİE
- AB12TEFE : AB12 toptan eşya fiyatları yıllık yüzde değişim endeksi (ECU cinsinden) (1980=100)

USATEFE : ABD toptan eşya fiyatları yıllık yüzde değişim endeksi (1980=100).

Bilgisayar çıktılarında, değişkenlerin başında yer alan LR, değişkenlerin doğal logaritma ve reel biçimde olduklarını göstermektedir. Açıklayıcı değişkenlerin sonlarına 1 veya 2 sayılarının eklenmesi onların 1. veya 2. laglarıyla regresyona tabi tutulduklarını göstermektedir. Ekonometrik sorunlar ve testler için, Ertek (1983) ve Pyndck & Rubinfeld (1991)'den faydalanıldı.

YARARLANILAN KAYNAKLAR**KİTAPLAR**

- Balassa, B. (1971); The Structure of Protection in Developing Countries, John Hopkins Press, Baltimore.
- Balkır, C. ve Demirci, M. (1989); Uluslararası Ekonomik Bütünleşme ve Avrupa Topluluğu, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Baysan, T. (1983); Gümrük Tarife İndirimlerinin Kaynak Dağılımı ve Toplumsal Refah Üzerindeki Etkileri, ODTÜ, Ankara.
- Dearden, S. and Mc Donald, F. (1994); European Economic Integration, 2nd edition. Longman, London.
- DTM (1996); Box-Jenks Yöntemi ile Dış Ticaret Rakamlarının Tahmini, DTM Ekonomik Analizler Serisi No: 1, DTM, Ankara.
- El-Aqraa, A. M. (1990); Economics of the European Community, 3rd edition, Philip & Allan, Cambridge.
- Ertek, T. (1982); Ekonometriye Giriş, 3. Baskı, Araştırma, Eğitim. Ekin Yayınları, İstanbul.
- Halicioğlu, R. F. (1996); Ekonomik Entegrasyonların Etkileri ve Ölçme Yöntemleri: Türkiye-AB Gümrük Birliği ve Alternatifleri İçin Uygulamalar, Basılmamış Doktora Tezi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Halicioğlu, R. F. (1990); Turkey's Foreign Trade: 1963-1989, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Cardiff Business School, University of Wales, Cardiff.
- Machlup, F. (1977); A History of Thought on Economic Integration, Columbia University Press, New York.
- Pyndck, S. R. and Rubinfeld, D. L. (1991); Econometric Models and Econometric Forecasts, 3rd. edition, Mc Graw-Hill, Singapore.
- Robson, P. (1993); The Economics of International Integration, 3rd edition, Routledge, London.
- Södersten, B. (1988); International Economics, 2nd. edition, Reprinted 1988, MacMillan, Hong Kong.
- Verdoorn, P.J. (1960); "The Intra-bloc Trade of Benelux" Economic Consequences of the Size of the Nations, içinde. Editör: E.A.G. Robinson, Mac Millan, London.

Viner, J. (1950); The Customs Union Issue. Carnegie Endowment for international Peace, New York.

DERGİLER

Balassa, B. (1961); "Towards a Theory of Economic Integration" Kyklos. Cilt: 14, sf. 1-15.

Büyüktaşkın, S. (1975); "Ekonomik Birleşmelerin Ticaret Yaratma ve Ticaret Saptırma Etkilerinin Ölçülme Yöntemleri" Maliye Dergisi. No: 18, sf. 42-79.

Karemera, D. and Koo, W.W. (1994); "Trade Creation and Diversion Effects of the U.S.-Canada Free Trade Agreement" Contemporary Economic Policy. Cilt: 12, sf. 12-23.

Krauss, M.B. (1972); "Recent Developments in Customs Union Theory: An Interpretive Survey" Journal of Economic Literature. Cilt: 10, sf. 413-436.

Krenin, M.E. (1969); "Trade Creation and Diversion by the EEC and EFTA" Economia. Cilt: 22, sf. 273-280.

Lancaster, K. ve Lipsy, R.G. (1956); "The General Theory of Second Best" Review of Economic studies. Cilt: 24, sf. 11-32.

Yannopoulos, G.N. (1990); "Foreign Direct Investment and European Integration: the Evidence the Formative Years of the European community" Journal of Common Market Studies. Cilt: 28, sf. 235-29.

İSTATİSTİKSEL VERİ KAYNAKLARI

DTM (HDTM) Başlıca Ekonomik Göstergeler, Çeşitli Sayılar. DTM (HDTM), Ankara.

DİE – Dış Ticaret İstatistikleri, Çeşitli Yıllar,
– Gayri Safi Milli Hasıla, Kavram, Yöntem ve Kaynakları, DİE, Ankara, 1994.

TCMB Üç Aylık Ekonomik Bülten, Çeşitli Sayılar, TCMB, Ankara.

EUROSTAT Ekonomik Göstergeler İstatistikleri, Çeşitli Yıllar, EUROSTAT, Brüksel.

Hürriyet Gazetesi 30 Kasım 1995 tarihli sayısı.

Pakdemirli, E. Ekonomimizin Sayısal Görünümü; 1923'ten Günümüze, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1995.

OECD Main Economic Indicators, Çeşitli Sayılar. OECD, Paris.